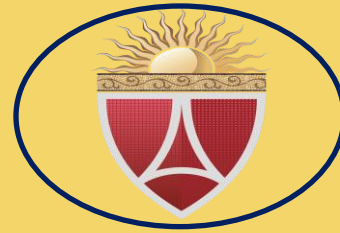

USAID
ОД АМЕРИКАНСКИОТ НАРОД

ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ НА ОПШТИНА АЕРОДРОМ ЗА 2024 ГОДИНА

Овој документ е подготвен во рамки на Проектот на УСАИД за зајакнување на капацитетите за искористување на ресурсите, со поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД).

ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ НА ОПШТИНА АЕРОДРОМ

Овој документ е подготвен во рамки на Проектот на УСАИД за зајакнување на капацитетите за искористување на ресурсите, со поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД).

СОДРЖИНА

Зошто граѓански буџет? _____	3
Основни поими _____	4
КОИ СЕ НАДЛЕЖНОСТИТЕ НА ОПШТИНАТА? _____	5
ШТО Е ОПШТИНСКИ БУЏЕТ И ОД ШТО СЕ СОСТОИ? _____	6
ЗОШТО Е ВАЖНА БУЏЕТСКАТА ТРАНСПАРЕНТНОСТ? _____	6
ЗОШТО ПАРТИЦИПАЦИЈА ВО ПОДГОТОВКАТА НА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ? _____	6
КОЈА Е УЛОГАТА НА БУЏЕТСКИТЕ КЛАСИФИКАЦИИ - КАКО СЕ ЧИТА БУЏЕТОТ? _____	6
КОИ СЕ БУЏЕТСКИТЕ АКТИВНОСТИ КОИ ГИ РЕАЛИЗИРА НАШАТА ОПШТИНА? _____	8
КАКО ОПШТИНАТА ГИ ПРИБИРА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ? _____	10
КОИ СЕ КЛУЧНИТЕ ИЗВОРИ НА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ? _____	11
КОЛКУ ДАНОЧНИ ПРИХОДИ ПЛАНИРА ДА СОБЕРЕ ОПШТИНАТА? _____	12
ДАНОЦИТЕ НА ИМОТ - ВАЖЕН СОПСТВЕН ОПШТИНСКИ ПРИХОД _____	13
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ _____	14
КОЈА Е УЛОГАТА НА ТРАНСФЕРИТЕ ОД ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ -ДОТАЦИИТЕ? _____	15
КАДЕ И КАКО СЕ ТРОШАТ ОПШТИНСКИТЕ ПАРИ? _____	17
КОЛКУ ПЛАНИРА ДА ПОТРОШИ ОПШТИНАТА ЗА СЕКОЈА ОДДЕЛНА НАДЛЕЖНОСТ/ПРОГРАМА - УСЛУГА ЗА ГРАЃАНИТЕ ? _____	18
ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ОПШТИНА АЕРОДРОМ ПО ГЛАВА НА ЖИТЕЛ _____	24
КЛУЧНИ РАЗВОЈНИ ПРОЕКТИ ОД ИНТЕРЕС НА ОПШТИНАТА? _____	25
КАКО СЕ РЕАЛИЗИРА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ? _____	25
КЛУЧНИ БУЏЕТСКИ ДОКУМЕНТИ - како можат граѓаните да ја следат реализацијата на општинскиот буџет ? _____	28
Кои се клучните Буџетски принципи и начела кои се основа на општинскиот буџет _____	29

ЗОШТО ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ?

- ✓ Информирање на граѓаните за тоа како се собираат општинските приходи и како се трошат општинските средства.
- ✓ Едукација на граѓаните за клучните термини, принципи и начела поврзани со општинскиот буџет и локалните финансии.
- ✓ Зголемување на свесноста на граѓаните за нивната улога во буџетскиот процес на локално ниво.
- ✓ Поттикнување на поголема активност и учество на граѓаните во процесите на планирање и реализација на општинскиот буџет.
- ✓ Запознавање на граѓаните со донесениот БУЏЕТ ЗА 2024 год. и неговите основни карактеристики - структура – кои се и колкави се општинските приходи и каде општината планира да ги потроши јавните ресурси.

ОСНОВНИ ПОИМИ

БУЏЕТ е акт на општината со кој се планираат годишните приходи и други приливи и се одобруваат годишните расходи и други одливи на општината.

ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИТЕ во буџетот се даноците и други приходи утврдени со закон, приливите што произлегуваат од сопственост на средства (камата, дивиденда, закупнина и слично), надомест за дадени добра или услуги, подароци, донации, спонзорства, субвенции и трансфери.

РАСХОДИ НА ОПШТИНАТА ги сочинуваат вкупните издатоци кои се плаќаат од страна на општинската каса, поделени по одделни надлежности.

ОПШТИНСКИ БУЏЕТСКИ КОРИСНИЦИ се органите на општината и јавните служби основани од општината (училишта, јавни претпријатија итн.).

БУЏЕТ НА ОПШТИНИТЕ е годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства и ги вклучува основниот буџет, буџетот на дотации, буџетот на донации, буџетот на заеми и буџетот на самофинансирачки активности.

ОСНОВЕН БУЏЕТ на општината е годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства со буџетот за финансирање на основните надлежности на општината.

СОПСТВЕНИ ИЗВОРИ НА ПРИХОДИ на општината се локални даноци, локални такси и локални надоместоци, приходи од сопственост на општината, самопридонес, парични казни, донации и други приходи утврдени со закон.

ДОТАЦИЈА е трансфер од Буџетот на Република Северна Македонија и буџетите на фондовите до буџетот на општината.

БЛОК-ДОТАЦИЈА е дотација наменета за финансирање на надлежностите во определена област утврдена со закон – образование, култура, социјална заштита.

НАМЕНСКА ДОТАЦИЈА е дотација наменета за финансирање на конкретна активност.

БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ е негативна разлика (Буџетски суфицит е позитивна разлика) меѓу планираните, односно наплатените приходи на општината и

БУЏЕТСКО САЛДО е разлика помеѓу сите приходи и расходи на буџетот;

ЗАДОЛЖУВАЊЕ НА ОПШТИНИТЕ е обезбедување финансиски средства од домашни и странски извори на капитал во рамките и под услови утврдени со закон;

ФИСКАЛНА ТРАНСПАРЕНТНОСТ претставува отвореност кон јавноста за минатите, сегашните и идните фискални активности на општината, како и за реализираните и планираните активности и проекти;

ПАРТИЦИПАЦИЈА во склоп на управувањето се однесува на вклучување на засегнатите страни (граѓаните, бизнисите, ранливите категории итн.) во процесот на донесување одлуки (во различни нивоа на одлучување) за тоа како економските и социјалните ресурси се алоцирани, испорачани, употребени и одржувани;

ОТЧЕТНОСТА подразбира одговорност да се објаснат одлуките и мерките пред јавноста, граѓаните, заедницата. Ова подразбира детални информации за тоа како се реализирани преземените обврски и дали и кои резултати се остварени

ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ е прикажување на буџетот на едноставен начин, разбирлив за граѓаните кои има за цел да ги информира граѓаните како и за кои активностите се трошат општинските средства.

ФИНАНСИСКИ ПЛАН е план на приливи и одливи на буџетскиот корисник за одредена буџетска година.

ОБВРСКА на општината е проценета обврска, преземена обврска, настаната обврска за плаќање и доспеана а неплатена обврска.

ПРОГРАМА е потесна област во рамки на политиката, која ги следи заедничките специфични среднорочни цели. Една програма може да има една или повеќе потпрограми. Потпрограма е подетално разработен дел од програма со краткорочни до среднорочни цели и се состои од проекти и /или активности.

ЛИКВИДНОСТ е способност за навремено плаќање на обврските во договорениот рок.

одобрените средства, односно расходи кои ги прави општината, и тој се финансира со обезбедени средства од други приливи.

ПРЕНАМЕНА НА БУЏЕТ е одлука за измена на распоредот на средствата во буџетот на општината во рамки на одобрените буџети.

КОИ СЕ НАДЛЕЖНОСТИТЕ НА ОПШТИНАТА?

Урбанистичко (урбано и рурално) планирање

Заштита на животната средина и природата

Локален економски развој

Комунални дејности

Култура

Спорт и рекреација

Социјална заштита и заштита на децата

Образование

Здравствена заштита

Заштита и спасување

Противпожарна заштита

Надзор над вршењето на работи од нејзина надлежност

Други надлежности определени со закон.

ШТО Е ОПШТИНСКИ БУЏЕТ И ОД ШТО СЕ СОСТОИ?

Буџетот на единицата на локалната самоуправа претставува годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства и ги вклучува основниот буџет, буџетот на дотации, буџетот на донации, буџетот на заеми и буџетот на самофинансирачки активности. Буџетот на локалната самоуправа ги демонстрира вредностите и приоритетите на локалната самоуправа. Буџетирањето и техниките на финансиското планирање се клучни елементи во одржувањето на фискалниот интегритет на локалната самоуправа.

ЗОШТО Е ВАЖНА БУЏЕТСКАТА ТРАНСПАРЕНТНОСТ?

Транспарентноста во општинското буџетирање е од **голема значајност за фискална стабилност, економски раст и демократијата** (даночните обврзници, граѓаните и општеството во целина). Транспарентноста и **споделувањето информации е клучна за учеството на различните социјални групи** во донесувањето на одлуки/буџетскиот процес. **Доколку широка јавност има доверба во трошењето на јавните финансии, ќе бидат и помотивирани да ги плаќаат даноците и таксите, што повторно позитивно ќе се одрази и на буџетот на локалната самоуправа.** Дополнително, **зголемената транспарентност води кон намалена корупција и подобра распределба на ресурси.** Транспарентноста на локално ниво ги следи финансиските текови од изворот до местото на нивно користење, дава одговор на последователни прашања за извршувањето, имплементирањето и набавката.

ЗОШТО ПАРТИЦИПАЦИЈА ВО ПОДГОТОВКАТА НА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ?

Граѓаните имаат дефинирани права и одговорности, вклучувајќи го и правото на учество во одлуките што влијаат на јавната благосостојба. Оттаму, граѓанското учество во механизмите на креирање и реализирање на буџетот треба да биде транспарентно и отворено. Граѓаните треба да се непосредно вклучени во одлуките како да се распредели и потроши буџетот на општините. Учеството на граѓаните во процесите на буџетирањето им дава прилика да ги посочат вистинските потреби и проблеми во заедницата и да бидат креативни. Исто така, директната партиципација им овозможува на граѓаните да учествуваат во надзорот на буџетските трошоци заедно со другите засегнати страни.

Буџетските класификации се користат за идентификување на специфичните намени на буџетските средства, за контрола на наменското користење на одобрените средства и за изготвување на потребните анализи, извештаи и на годишната сметка.

1. **Организациска класификација** ги класифицира буџетските корисници во хиерархиска организациска структура на поврзани и заемно координирани субјекти за да се утврдат надлежностите на субјектите за планирање и управување со јавните средства и вработените, заради постигнување на зацртаните цели.
2. **Функционалната класификација** ги класифицира расходите и другите одливи на буџетот според нивните функционални општи и конкретни цели за кои се наменети, согласно со прифатената меѓународна класификација пропишана од страна на Обединетите нации.

701 Општи јавни служби	706 Живеалишта и развој на заедницата
703 Јавен ред и мир	708 Рекреација, спорт и култура
704 Економски работи	709 Образование
705 Заштита на животната средина	710 Социјална заштита

3. **Програмската класификација** опфаќа поделба на буџетот на политики, програми, потпрограми и проекти или активности дефинирани со планските документи, истовремено групирајќи ги заедно сите јавни услуги и активности со заедничка цел и исход низ организациската структура.

А – Совет на општина	М – Програми за развој
Д – Градоначалник	Н – Образование
Е – Општинска администрација	Р – Заштита на животна средина и природа
Ф – Урбано планирање	Т – Унапредување на здравствена заштита
Г – Локален економски развој	В – Социјална заштита и заштита на деца
Ј – Комунални дејности	Њ – Противпожарна заштита
К – Култура	Љ – Заштита и спасување
Л – Спорт и рекреација	Џ – Родово буџетирање

4. Класификацијата по **извори на финансирање** ги класифицира приходите и другите приливи во групи во однос на конкретните видови и намени на расходите и на другите одливи кои вклучуваат: *основен буџет на општините, донации, кредити, самофинансирачки активности и дотации.*
5. **Економската класификација** ги класифицира приходите и другите приливи согласно нивната природа, и расходите и другите одливи согласно нивната економска намена во класи, групи, подгрупи, раздели и основни конта.

Приходи

- Даночни приходи
- Неданочни приходи
- Капитални приходи
- Трансфери и донации
- Задолжување во земјата
- Задолжување во странство

Расходи

- Плати и надоместоци
- Резерви и недефинирани расходи
 - Стоки и услуги
 - Камати
- Субвенции и трансфери
- Социјални бенефиции
- Капитални расходи
- Отплата на главнина

КОИ СЕ БУЏЕТСКИТЕ АКТИВНОСТИ КОИ ГИ РЕАЛИЗИРА НАШАТА ОПШТИНА?

Роковите за планирање и донесување на буџетот на општината се определени со **буџетскиот календар** на општината, што го донесува Советот на општината. Формирањето на буџетскиот календар се води од рамките и роковите утврдени со Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа. Со буџетскиот календар се дефинираат потребните рокови за превземање на сите дејствија кои преставуваат пропратен и задолжителен елемент во процесот на донесување на буџетот на општината.

Роковите и носителите на активностите за подготовка на буџетот за 2024 година се утврдени во следната табела:

ДАТУМ/ РОК	БУЏЕТСКИ АКТИВНОСТИ - ОДГОВОРНОСТ
декември 2023 година	Советот на општината го донесува буџетскиот календар
јануари 2024 година	Објавување на донесениот буџет од тековната година на општинската веб страница и споделување со јавноста

најдоцна до 30 септември 2024 година	Министерот за финансии доставува буџетски циркулар со насоки за изготвување на Предлог буџетот за 2025 година
октомври 2024 година	а. Градоначалникот подготвува општински буџетски циркулар со образложение за потребните средства до единките корисници
	б. Единките корисници ги доставуваат предлог пресметките за наредната година со образложение за висината на износите по позиции
	в. Секторот за финансиски прашања врши преговарање и анализирање на доставените предлог пресметки и ги одредува приоритетите и одредбите за новиот Предлог – буџет
најдоцна до 20 октомври 2024 година	Предлог план на програми за развој и Годишните програми усогласени со насоките на Циркуларот се доставува на одобрување до Советот на општината
октомври-ноември 2024 година	Градоначалникот го разгледува и одобрува Предлог - буџетот за 2025 год. подготвен од страна на Секторот за финасиски прашања на општината
најдоцна до 15 ноември 2024 година	Се финализираат, разгледуваат и усвојуваат Планот на програмите за развој и Годишните програми за 2025 година
ноември - декември 2024 година	а. Предлог-буџетот се доставува до Советот на општината
	б. Се објавува содржината на Предлог-буџетот и се дава достапност на јавноста
	в. Се одржуваат јавни расправи
декември 2024 година	а. До Советот се доставува конечен Предлог-буџет од страна на градоначалникот

	б.Се води расправа во телата на Советот на општината
до 31 декември 2024 година	Седница на Советот на општината за:
	а.Донесување на Буџетот за 2025 година
	б.Донесување на Одлука за извршување буџетот на општината
	в.Донесување на Одлука за вредноста на бодот за пресметување на платата на државните службеници

КАКО ОПШТИНАТА ГИ ПРИБИРА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ?

Ефикасното обезбедување и собирање на општинските приходи се основа за обезбедувањето на потребните јавни добра и услуги на граѓаните на општината. Оттука во продолжение се претставени (нивната висина, процент на учество) основниот буџет на општината и дополнителните главни “потоци” на приливи во општинскиот буџет – сопствени приходи, дотации – централна власт, донации, задолжување итн.

Табела 1. Приходи на општината (во денари и структура во %)

Приходна сметка	Износ	Структура
Основен буџет на општините	659,360,000	40
Донации	19,235,000	1
Кредити	323,358,000	19
Самофинансирачки активности	81,584,000	5
Дотации	580,098,000	35
Вкупни приходи	1,663,635,000	100

КОИ СЕ КЛУЧНИТЕ ИЗВОРИ НА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ?

Приходите на Буџетот на Општината за 2024 година се планирани согласно направената анализа на историските податоци и досегашниот тренд на наплата на разните групи на приходи, како и пресметките за очекуваните приходи од надоместокот за уредување на градежното земјиште, надоместокот за утврдување на правен статус на бесправно изградени објекти, даноците на имот, донациите, самофинансирачките активности и блок дотациите за основните училишта и детските градинки, средствата од кредити (домашно долгорочно задолжување), како и другите трансфери за 2024 година.

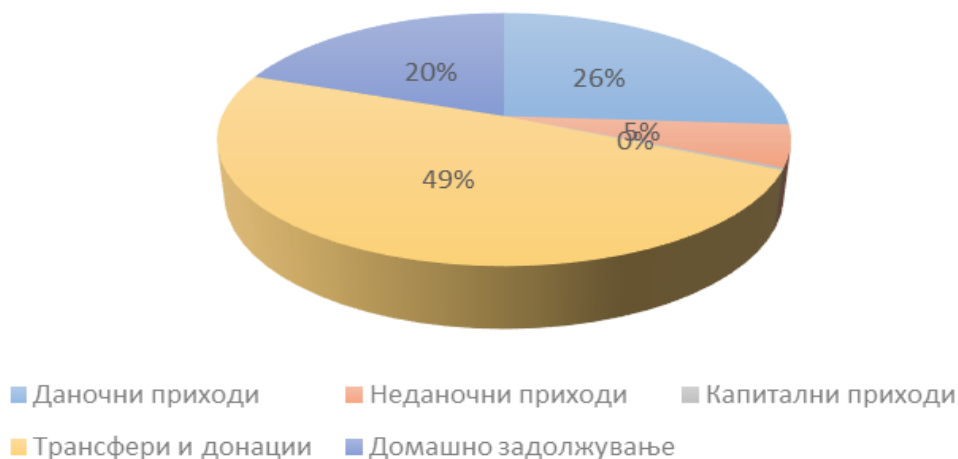
Се планира да се реализираат и средства од вишокот на приходи од претходните години во износ од 10.000.000 денари, средства во износ од 70.000.000 денари добиени по склучен договор со МТСП на РСМ бр. 08-9600/1 од 19.12.2023 година, средства во износ од 100.000.000 денари добиени по склучен договор со МОН на РСМ бр. 08-9626/1 од 20.12.2023 година, како и средства од домашно долгорочно задолжување во износ од 323.358.000 денари што е прикажано како дефицитарно финансирање.

Планираните извори на приходи од кои ќе се финансираат расходите на Општина Аеродром во Буџетот за 2024 година изнесуваат 1.663.635.000 денари. Највисок износ на приходи ќе се обезбедат од трансферите и донациите 48,9% додека исто така соодветен износ на приходи ќе се обезбедат и од даночните приходи 26,1%. Во структурата на приходи учество заземаат и домашно задолжување со 19,4%, неданочните приходи учествуваат со 5,3% и капиталните приходи со учествуваат со 0,3%.

Табела 2. Клучни приходи на општината согласно економската класификација (износ во денари и структура во %)

Видови на приход	Износ	Структура
Даночни приходи	433,757,000	26
Неданочни приходи	88,484,000	5
Капитални приходи	5,160,000	0
Трансфери и донации	812,876,000	49
Домашно задолжување	323,358,000	19
Вкупно	1,663,635,000	100

Графикон 2. Структура на приходи на општината според економската класификација на приходите

КОЛКУ ДАНОЧНИ ПРИХОДИ ПЛАНИРА ДА СОБЕРЕ ОПШТИНАТА?

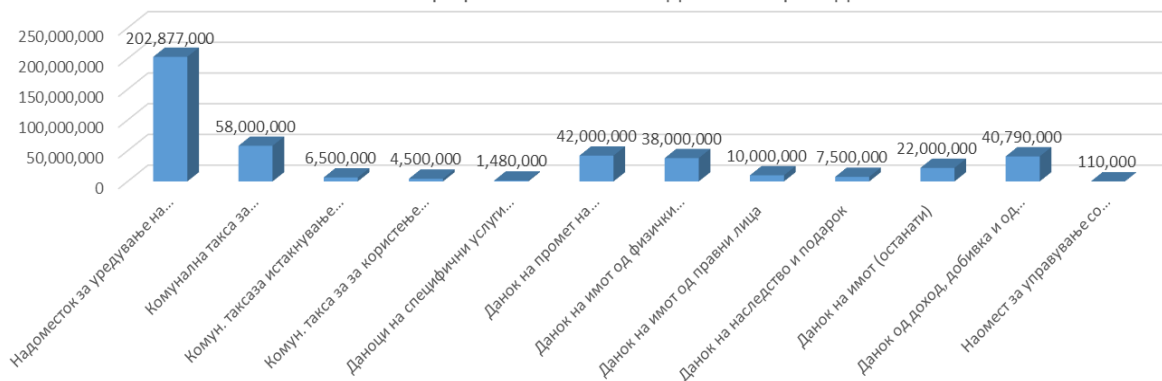
Даночните приходи се основен и најзначаен дел од сопствените приходи на општината, оттука во продолжение Ви претставуваме колкави износи на даночни приходи планира да собере општината во следната година. Исто така е претставена структурата која покажува кои даночни приходи е планирано да имаат најголем удел во општинските приходи. Истата ни посочува кои поединечни даночни приходи се планираат да бидат собрани од општината во однос на останати даночни приходи во целина.

Најмногу **даночни приходи** општината планира да обезбеди од надомест за уредување на градежно земјиште, додека најмало учество во даночните приходи зафаќа надоместокот за управување со отпад на општината.

Табела 3. Клучни даночни приходи на општината (износ во денари и структура во %)

Видови даночни приходи	Износ	Структура
Надоместок за уредување на градежно земјиште	202,877,000	46.77
Комунална такса за користење и одржување на јавно осветленост	58,000,000	13.37
Комун. такса за истакнување за истакнување фирма, реклами	6,500,000	1.50
Комун. такса за користење улици со патнички, товарни возила што се плаќа при регистрација на возилата	4,500,000	1.04
Даноци на специфични услуги (останати)	1,480,000	0.34
Данок на промет на недвижности	42,000,000	10.52
Данок на имот од физички лица	38,000,000	8.76
Данок на имот од правни лица	10,000,000	2.31
Данок на наследство и подарок	7,500,000	1.73
Данок на имот (останати)	22,000,000	5.07
Данок од доход, добивка и од капитална добивка (збирно)	40,790,000	9.40
Наомест за управување со отпад во општината	110,000	0.03
Вкупно	433,757,000	100.00

Графикон 3. Износ на даночни приходи

ДАНОЦИТЕ НА ИМОТ - ВАЖЕН СОПСТВЕН ОПШТИНСКИ ПРИХОД

Даноците на имот се еден од најважните сопствени извори на приходи на општината. Планираната структура за 2024 година на посебните видови на Даноци на имот е прикажана во продолжение.

Највисока пропорција на приходи зафаќа данокот на промет на недвижности и права со 35% учество во вкупната вредност од даноците на имот.

Табела 4. Видови даноци на имот на општина

Видови на данок на имот	Износ	Структура
Данок на имот	38,000,000	32
Данок на имот од правни лица	10,000,000	8
Данок на наследство и подарок	7,500,000	6
Данок на промет на недвижности и права	42,000,000	35
Повисока стапка на данок на промет на недвижности од најниска стапка утврдена со закон	21,000,000	18
Камта за ненавремено плаќање на данокот на имот	1,000,000	1
Вкупно	119,500,000	100

НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ

Неданочните приходи кои планира да ги собере општината во 2024 година се прикажани во продолжение. Најголем износ на неданочни приходи треба да бидат обезбедени од целодневна и педагошка грижа во колоната на самофинансирачки активности, додека во колоната основен буџет се очекува најмногу да се обезбедат неданочни приходи од други неданочни приходи.

Табела 5. Видови неданочни приходи (износ во денари и структура во %)

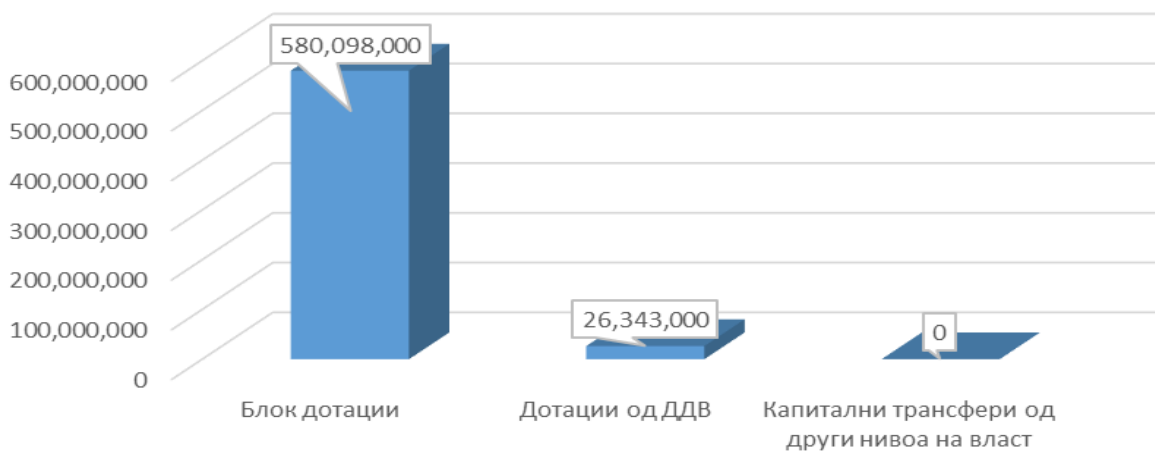
Вид на неданочни приходи	Износ	Структура
Глоби, судски и административни такси	800,000	1
Такси и надоместоци	81,584,000	92
Приходи од закупнина на општински имот	1,700,000	2
Други неданочни приходи	4,400,000	5
Вкупно	88,484,000	100

КОЈА Е УЛОГАТА НА ТРАНСФЕРИТЕ ОД ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ - ДОТАЦИИТЕ?

Вредноста на главните видови на трансфери од централната власт е прикажана во продолжение. Највисок износ на трансфери е планиран за Блок дотации во износ од 580.098.000 денари , додека пак, планираниот износ од трансферот од ДДВ изнесува 26.343.000 денари.

Графикон 6. Видови на трансфери и донации

Блок дотациите за пренесени надлежности од централната власт се најзначајниот износ на трансфери кој го добива општината и со кој во значаен дел се финансираат пренесените надлежности за **образование** и **социјална заштита**. Во продолжение е прикажана распределбата на овие Блок дотации по различни намени. **Најголем износ од блок дотациите** се однесуваат за основно образование и учествуваат во структурата со 68 %, додека останатиот износ на блок дотации се однесуваат за детски градинки со учество од 32 % во вкупните блок дотации.

Табела 6. Намена на блок дотациите на општина по одделни надлежности (износ во денари и структура во %)

Намена на блок дотацијата	Износ	Структура
H1 Основно образование	391,636,000	68
V1 Детски градинки	188,462,000	32
Вкупно	580,098,000	100

Графикон 8. Структура на дотациите по намена

КАДЕ И КАКО СЕ ТРОШАТ ОПШТИНСКИТЕ ПАРИ?

Особено е важно каде и како се трошат локалните ресурси. Локалните расходи се директно поврзани со обезбедувањето на потребните добра и услуги на граѓаните – затоа нивната структура и начин на распределба е особено важно да бидат транспарентно преставени. Во продолжение се преставени **клучните расходи на општината за 2024 година**.

Во наредниот период најголем износ на расходи ќе се потрошат за плати и надоместоци во износ од 668.117.000 ден., односно 40 % од структурата на вкупните расходи, расходи за стоки и услуги во износ од 311.060.000 ден., односно 19 % од структурата на вкупните расходи додека пак расходите за субвенции и трансфери во износ од 114.625.000 ден., односно 7 % од структурата на вкупните расходи.

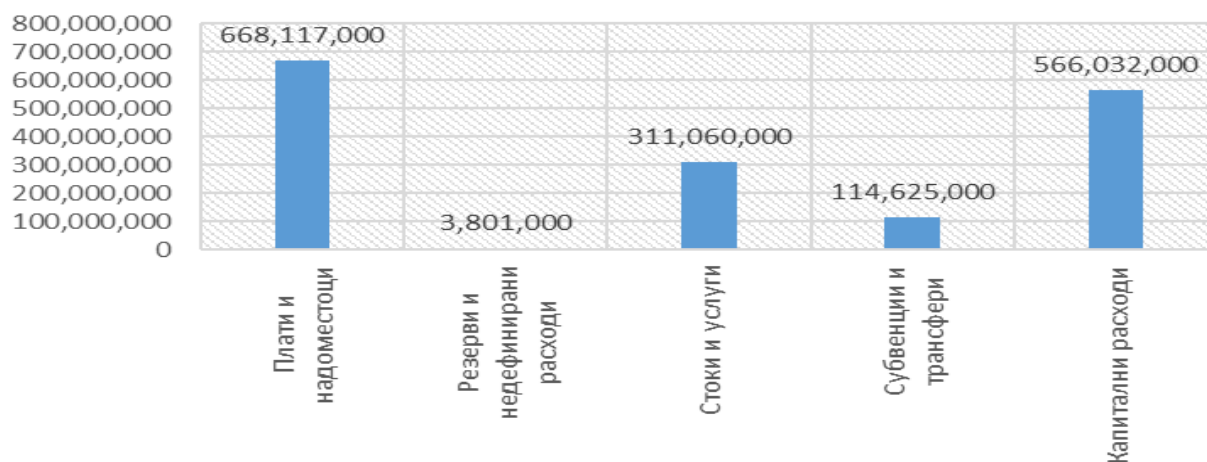
Во 2024 година капиталните расходи е предвидено да изнесуваат 566.032.000 денари, односно да учествуваат со 34 % во структурата на вкупните расходи. Најголем дел од капиталните расходи се планирани за реализирање на капитални проекти за изградба и реконструкција на улици и патишта во општината, изградба на комунална инфраструктура, изградба на капацитети за водоснабдување, изградба на системи за одведување и пречистување на отпадни води, изградба на нови линии за јавно осветлување, набавка на опрема, набавка на канцелариски и училишен мебел и опрема, набавка на софтвер, надомест за одземен имот, изградба на училишни објекти, изградба на детски градинки и друго, како и надзор за истите.

Најнизок износ на расходи општината издвојува за резерви и недефинирани расходи во износ од 3.801.000 денари , со 0,23% учество во вкупните расходи на општина Аеродром.

Табела 7. Клучни расходи на општина Аеродром по економска класификација (во денари и структура во %)

Расход на сметка	Износ	Структура
Плати и надоместоци	668,117,000	40
Резерви и недефинирани расходи	3,801,000	0
Стоки и услуги	311,060,000	19
Субвенции и трансфери	114,625,000	7
Капитални расходи	566,032,000	34
Вкупно расходи	1,663,635,000	100

Графикон Д.4. Расходи на општините по економска класификација

КОЛКУ ПЛАНИРА ДА ПОТРОШИ ОПШТИНАТА ЗА СЕКОЈА ОДДЕЛНА НАДЛЕЖНОСТ/ПРОГРАМА - УСЛУГА ЗА ГРАЃАНИТЕ ?

Во продолжение се претставени клучните планирани општински средства по секоја од надлежностите – услугите кои треба да ги добијат граѓаните.

Највисок износ на расходите од општинската сметка за издвојува за Н -Образование во износ од 684.217.000 денари односно учествуваат со 41,13 % во структурата на вкупните расходи, додека најнизок износ е издвоено за Q – Заштита и спасување во износ од 150.000 денари односно учествуваат со 0,01 % во структурата на вкупните расходи.

Табела 8. Вкупни расходи на општина Аеродром по одделни надлежности (во денари и структура во %)

Вкупни расходи на општините по одделни надлежности	Износ	Структура
А - Совет на општина	25,322,000	1.52
Д - Градоначалник	6,451,000	0.39
Е - Општинска администрација	157,249,000	9.45
Ф - Урбано планирање	76,108,000	4.57
Г - Локален економски развој	26,018,000	1.56
Ј - Комунални дејност	210,496,000	12.65
К - Култура	2,955,000	0.18
Л - Спорт и рекреација	27,507,000	1.65
В - Социјална заштита и заштита на деца	442,992,000	26.63
Н - Образование	684,217,000	41.13
Р - Заштита на животна средина	3,120,000	0.19
Q - Заштита и спасување	150,000	0.01
Х - Родова еднаквост	1,050,000	0.06
Вкупно	1,663,635,000	100

Расходите кои се одделуваат за **општинската администрација** се во износ од 157.249.000 денари, истите се наменети за:

- Плати на вработените во општината и месните заедници,
- Тековно оперативни трошоци потребни за работењето на општината, вклучувајќи го и работењето на Советот, градоначалникот, како што се:
 - а) Канцелариски материјали за потребите на општината и месните заедници;
 - б) Телефонски сметки на општината;
 - в) Тековни сметки на општината за потрошена електрична енергија, потрошена вода, загревање на просториите и други комунални услуги;
 - г) Тековни поправки и одржување на капиталните средства на општината:
 - Канцелариска опрема и мебел, софтвер, одржување на моторни возила;
 - Одржување на згради и друго.

Табела 9. Расходи по програми по надлежност - Општинска администрација (во денари и структура во %)

Надлежност - Општинска администрација	Износ	Структура
ЕО - Општинска администрација	154,259,000.00	98
ЕА - Капитални трошоци на општината	2,990,000.00	2
Вкупно	157,249,000.00	100

Вкупните расходи кои се наменети за работата на **Градоначалникот** изнесуваат 6.451.000 денари и истите во себе вклучуваат:

- Трошоци што се директно поврзани со работата на градоначалникот и кабинетот на градоначалникот;
- Трошоци за Месна самоуправа;
- Плата и надоместоци за градоначалникот;
- Патни трошоци за градоначалникот;
- Трансфери до невладини и хуманитарни организации, здруженија на граѓани, трансфери при пензионирање на вработени и други трансфери.

Табела 10. Расходи по програми по надлежност – Градоначалник (во денари и структура во %)

Надлежност - Градоначалник	Износ	Структура
D0 - Градоначалник	4,940,000	77
D1 - Месна самоуправа	1,511,000	23
Вкупно	6,451,000	100

Во расходите за програмите по надлежност на **урбанизам и урбанистичко планирање** се издвојуваат 76.108.000 денари од кој највисок износ се издвојува за Капитални расходи за уредување на градежно земјиште во износ од 69.708.000 денари. Средствата во оваа потпрограма се планираат за финансирање на активностите согласно Законот за просторно и урбанистичко планирање, Законот за градба и други прописи од надлежност на општината. Советот ги донесува деталните урбанистички планови во согласност со кои ќе се преземаат активности на уредување на градежното земјиште со цел да се обезбедат подготовки за идните инвеститори.

Табела 11. Расходи по програми по надлежност - Урбанизам/урбанистичко планирање (износ во денари и структура во %)

Надлежност - Урбанистичко планирање	Износ	Структура
F1 - Урбанстичко планирање	3,900,000	5
F2 - Уредување на градежно земјиште	2,500,000	3
FA - Уредување на градежно земјиште	69,708,000	92
Вкупно	76,108,000	100

Расходите издвоени за **комунални услуги** во износ од 210.496.000 денари, имаат за цел да ги помогнат активностите како: средства за одржување на урбаната опрема, тековно-оперативните расходи за одржување и функционирање на системите на јавно осветлување во општината, средства за подобрување на јавната чистота, средства се планираат за фекална и атмосферска канализација, локални патишта и улици и друга придружна инфраструктура, тротоари, пешачки патеки и др. Општината обезбедува средства за хидрантска мрежа, паркови и одржување на постоечките паркови, блоковско зеленило, како и обновување на зеленилото во општината. Одредени средства се планираат за одржување на спортските и на детски игралишта на целата територија на општината.

Табела 12. Расходи по програми по надлежност - Комунални услуги (износ во денари и структура во %)

Надлежност - Комунални услуги	Износ	Структура
Одржување на урбана опрема	26,020,000	12.36
Јавно осветлување	34,100,000	16.20
Одржување и заштита на локалните патишта, улици и регулирање на режим на сообраќајот	25,230,000	11.99
Одржување и користење на паркови и зеленило	35,370,000	16.80
Други комунални услуги	3,050,000	1.45
Изградба на јавно осветлување	1,000,000	0.48
Изградба и реконструкција на локални патишта и улици	48,150,000	22.87
Изградба на простори за паркирање	14,380,000	6.83
Изградба на сообраќајна сигнализација	2,600,000	1.24
Изградба на систем за водоснабдување	943,000	0.45
Изградба на систем за одведување, прочистување на отпадни води	2,323,000	1.10
Паркови и зеленило	8,380,000	3.98
Урбана опрема	8,950,000	4.25
Вкупно	210,496,000	100.00

Расходите за **заштита на животната средина** на општина Аеродром изнесуваат 3.120.000 денари и се однесуваат за зачувување и унапредување на животната средина, блоковско зеленило, одржување на City Tree, испитувања на бучава, поставување фотоволтаици, надзор, како и субвенции за граѓаните на општината за велосипеди и слично.

Табела 13. Расходи по програми по надлежност - Заштита на животна средина (износ во денари и структура во %)

Надлежност - Заштита на животна средина	Износ	Структура
Заштита на животна средина и природа	2,370,000	76
Капитални трошоци - Заштита на животна средина и природа	750,000	24
Вкупно	3,120,000	100

Локалниот економски развој ја одразува иницијативата на општината за овозможување подобар стандард на своите жители. За таа цел се финансираат:

- трошоци поврзани со подготовка на ЛЕР и ЛЕАП на општината;
- трошоци за ЕУ проектот - донација Clean Airodrom;
- трошоци поврзани со други стратешки документи на општината и сл.

Во овие програми се издвоени средства во износ од 26.018.000 денари.

Табела 14. Расходи по програми по надлежност - Локален економски развој (износ во денари и структура во %)

Надлежност - Локален економски развој	Износ	Структура
Поддршка за ЛЕР	19,592,000	75
Изградба на објекти	6,426,000	25
Вкупно	26,018,000	100

Во Буџетот на Општина Аеродром за делот на **култура** се планираат средства во износ од 2.955.000 денари. Поточно, овие средства се дел од Програмите К4 - Културни манифестации и творештво и КА – Капитални расходи во културата, и тоа за проекти, поддршка на културно - уметнички манифестации, односно театарски претстави на територија на општина Аеродром, културни манифестации, културни уметнички друштва, како и поддршка на општината до здруженијата на граѓани во делот на културата.

Табела 15. Расходи по програми по надлежност - Култура (износ во денари и структура во %)

Надлежност - Култура	Износ	Структура
Културни манифестации и творештво	2,950,000	99.83
Културни манифестации и творештво (Капитални трошоци)	5,000	0.17
Вкупно	2,955,000	100

За **спорт и рекреација** во Буџетот на Општина Аеродром се планираат средства во износ од 27.507.000 денари. Планираните средства се однесуваат на поддршка на општината до спортските клубови, здруженијата на граѓани во делот на спортот, како и училишниот спорт кај основните училишта на нејзина територија.

Табела 16. Расходи по програми по надлежност - Спорт и рекреација (износ во денари и структура во %)

Надлежност - Спорт и рекреација	Износ	Структура
Спорт и рекреација	27,330,000	99
Спорт и рекреација (капитални трошоци)	177,000	1
Вкупно	27,507,000	100

Основните училишта како буџетски корисник на општината подготвуваат финансиски планови за своето работење на годишно, квартално и месечно ниво. За основното образование, односно за осум основни училишта на подрачјето на Општина Аеродром се планираат 684.217.000 денари:

- Плати и надоместоци на вработените;
- Канцелариски и други материјали за потребите на училиштата;
- Тековни трошоци на училишта за потрошена електрична енергија, потрошена вода, подигање на смет, комуникација, затоплување и други комунални услуги;
- Униформи;
- Тековни поправки и одржување на објектите на основните училишта;
- Набавка на училишен мебел;
- Поставување лифт за деца со посебни потреби во училишни објекти и надзор за истото,
- Набавка таблети;
- Проект и ревизија за доградба на училишни објекти, партерно уредување и осветлување на училишен објект, како и надзор над изведбата;
- Осигурување на училишните објекти;
- Обезбедување на училишните објекти и друго.

Табела 17. Расходи по програми по надлежност - Образование (износ во денари и структура во %)

Надлежност - Образование	Износ	Структура
Основно образование	462,442,000	68
Образование (капитални расходи)	221,775,000	32
Вкупно	684,217,000	100

Детските градинки како буџетски корисник на општината подготвуваат финансиски планови за своето работење на годишно, квартално и месечно ниво. Средства кои се планираат во Општина Аеродром за детските градинки на подрачјето на општината се во вкупен износ од 442.992.000 денари и истите се наменети за:

- Плати и надоместоци на вработените;
- Канцелариски и други материјали за потребите на детските градинки;
- Тековни сметки на детските градинки за потрошена електрична енергија, потрошена вода, подигање на смет, комуникација, затоплување и други комунални услуги;
- Тековни поправки и одржување на објектите на детските градинки;
- Проект и ревизија, изградба на објекти, како и надзор над изведбата;
- Обезбедување на објектите на детските градинки и друго.

Табела 18. Расходи по програми по надлежност – Социјална заштита (износ во денари и структура во %)

Надлежност - Социјална заштита	Износ	Структура
Детски градинки	265,592,000	60
Социјална заштита и заштита на деца (капитални трошоци)	177,400,000	40
Вкупно	442,992,000	100

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ОПШТИНА АЕРОДРОМ ПО ГЛАВА НА ЖИТЕЛ

Во **2024** година **приходите по глава на жител** во општина Аеродром ќе изнесуваат **14.926** денари, што претставува пораст од **3,62%** во однос на нивниот износ од **14.404** денари во **2023** година.

Во **2024** година **расходите по глава на жител** изнесуваат **21.382** денари што претставува пораст од **43,22 %** во однос на нивниот износ од **14.930** денари во **2023** година.

КЛУЧНИ РАЗВОЈНИ ПРОЕКТИ ОД ИНТЕРЕС НА ОПШТИНАТА?

Клучни капитални проекти и инвестиции од значење на општината, се следниве проекти:

- Доградба на ООУ Блаже Конески
- Надградба на ООУ Гоце Делчев
- Изградба на ЈУДГ Буба Мара, клон Пчелка 1
- Изградба на нова градинка
- Изградба на партерно уредување и осветлување на дворот на ООУ Димитар Македонски
- Хортикултурно и партено уредување на сквер позади ТЦ Капитол
- Изградба на паркинг простор во ДУП за Градска Четврт И11, блок 6
- Изградба на сервисни и станбени улици на територија на Општина Аеродром
- Изградба на системи за водоснабдување на територија на Општина Аеродром
- Изградба на фекална, атмосферска канализација и јавно осветлување на територија на Општина Аеродром

КАКО СЕ РЕАЛИЗИРА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ?

Рализацијата на **општинскиот буџет** е важен индикатор кој е поврзан со остварување на планираните приходи и расходи во изминатиот период. Исто така ја покажува **очекуваната реализација/трендот на реализација на општинските буџети**.

Во продолжение е прикажана реализацијата на **основниот (сопствениот) буџет** на општина Аеродром и **вкупниот буџет на општината** и на страната на **приходите** и на страната на **расходите**.

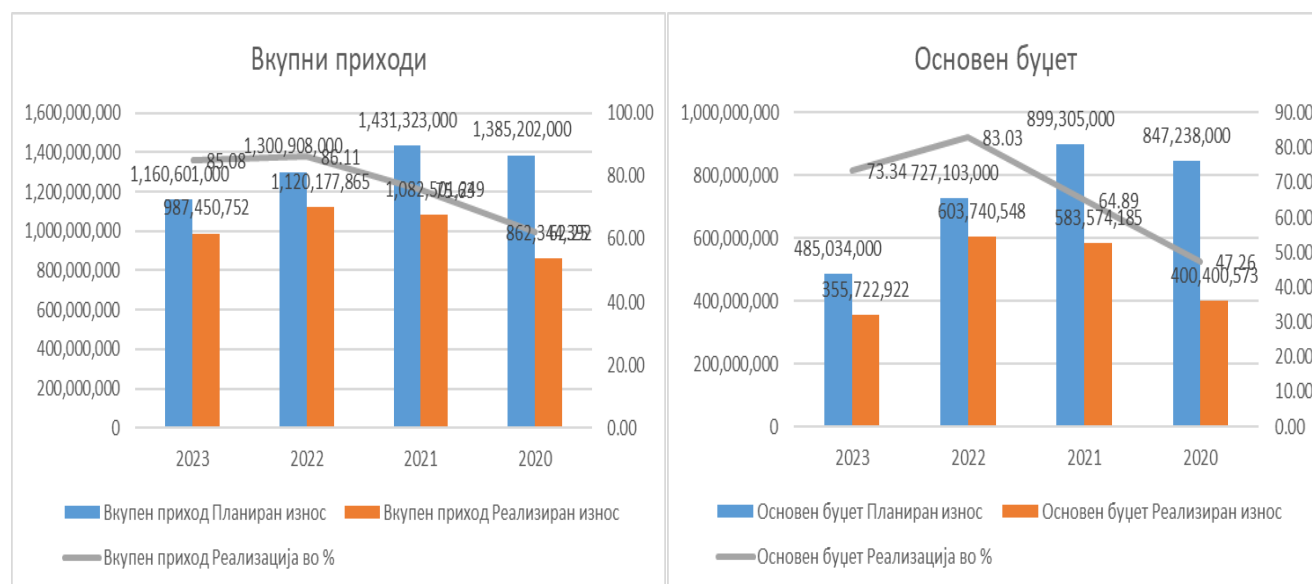
Од **реализацијата на сопствените приходи** во период **2020-2023** година може да констатираме дека во периодот од 2020 година до 2022 година има тренд на порас додека пак во 2023 година реализацијата има опаѓање.

Од **реализацијата на вкупните приходи** во период **2020-2023** година може да констатираме дека во периодот од 2020 година до 2022 година има тренд на порас додека пак во 2023 година реализацијата има мало опаѓање.

Табела 19. Планирани и реализирани приходи на општините за период 2020-2023 година

Приходна сметка	Основен буџет			Вкупен приход		
	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %
2023	485,034,000	355,722,922	73.34	1,160,601,000	987,450,752	85.08
2022	727,103,000	603,740,548	83.03	1,300,908,000	1,120,177,865	86.11
2021	899,305,000	583,574,185	64.89	1,431,323,000	1,082,501,249	75.63
2020	847,238,000	400,400,573	47.26	1,385,202,000	862,344,392	62.25

Графикон 19. Планирани и реализирани вкупни приходи и приходи од основниот буџет за период 2020-2023 година (во денари и структура во %)

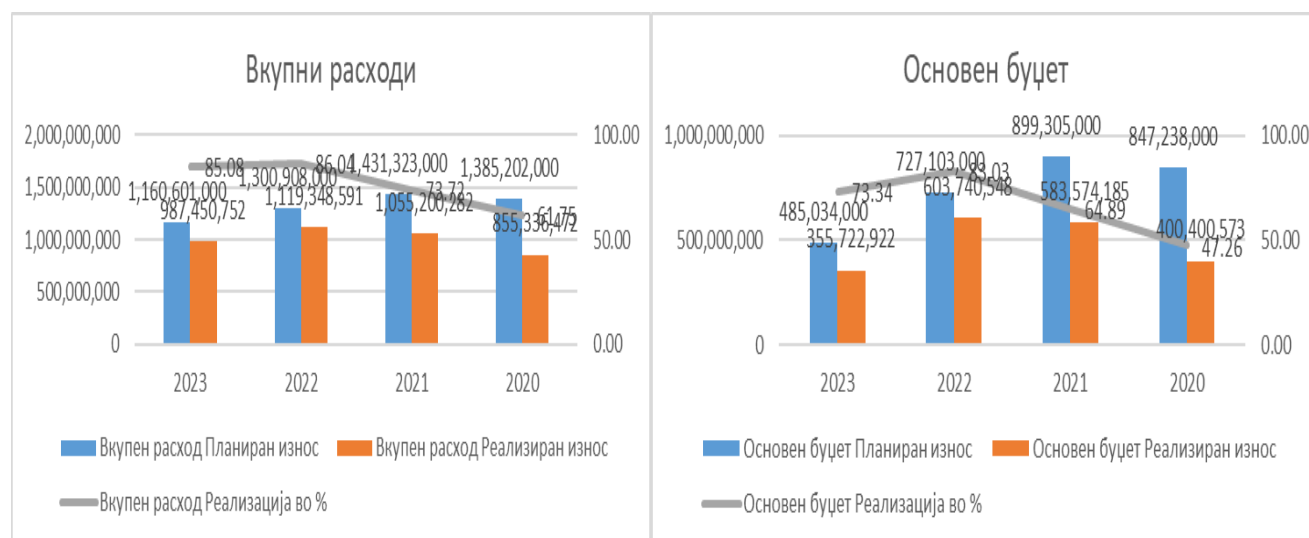
Од реализацијата на расходите од основниот буџет во период **2020-2023** година може да констатираме дека во периодот од 2020 година до 2022 година има тренд на порас додека пак во 2023 година реализацијата има опаѓање.

Од реализацијата на вкупните расходи во период **2020-2023** година може да констатираме дека во периодот од 2020 година до 2022 година има тренд на порас додека пак во 2023 година реализацијата има мало опаѓање.

Табела 20. Планирани и реализирани вкупни расходи и расходи од основниот буџет за период 2020-2023 година (во денари и структура во %)

Расходна сметка	Основен буџет			Вкупен расход		
Година	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %
2023	485,034,000	355,722,922	73.34	1,160,601,000	987,450,752	85.08
2022	727,103,000	603,740,548	83.03	1,300,908,000	1,119,348,591	86.04
2021	899,305,000	583,574,185	64.89	1,431,323,000	1,055,200,282	73.72
2020	847,238,000	400,400,573	47.26	1,385,202,000	855,336,472	61.75

Графикон 20. Планирани и реализирани вкупни расходи и расходи од основниот буџет за период 2020-2023 година (во денари и структура во %)

КЛУЧНИ БУЏЕТСКИ ДОКУМЕНТИ - како можат граѓаните да ја следат реализацијата на општинскиот буџет ?

Кои се клучни буџетски документи?

- **Буџетскиот календар** ги дефинира роковите за планирање на општинскиот буџет, каде што се опфатени сите **активности** поврзани со подготвување на буџетот, извршување на буџетот низ финансиските извештаи или следење на извршувањето на буџетот од општинската администрација.
- **Буџетскиот циркулар** ги содржи инструкциите за изработка предлог-буџет од страна на буџетските корисници и го доставува Министерството за финансии.
- **Предлог-буџетот** е подготвен од страна на градоначалникот (општинската администрација) во кој се планираат годишните приходи и годишните расходи и кој треба да биде одобрен од страна на советот на општината.
- **Предлогот на планот на програмите за развој** ги содржи среднорочните проекции на одобрените средства по одделни буџетски програми и потпрограми, годините во кои тие ќе се реализираат и изворите на финансирање, односно буџетите.
- **Буџетот** е акт на локалната власт со кој се планираат годишните приходи и други приливи и се одобруваат годишните расходи и други одливи на државата или на општината.
- **Месечните извештаи** ги содржат податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходниот месец за коишто се однесува извештајниот период.
- **Кварталниот извештај K1** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходните три месеци за коишто се однесува извештајниот период, согласно со економската класификација на приходи и расходи по сметки и збирно.
- **Кварталниот извештај K2** ги содржи податоците за сите неподмирени обврски, како и за неподмирените обврски по видови и по ставки, со состојба на последниот ден од претходниот квартал.
- **Кварталниот извештај K3** ги содржи податоците за задолжување и информациите за промените на состојбата на секое задолжување во претходниот квартал, како и промените на состојбата на издадените гаранции и податоци за долгот на јавните претпријатија кои се основани од општините.
- **Полугодишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и за капиталните приходи и расходи за претходните шест месеци за коишто се однесува извештајниот период.
- **Годишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи, за една година за кои се однесува извештајниот период.

Кои се клучните Буџетски принципи и начела кои се основа на општинскиот буџет

За да биде успешно планирањето и извршувањето на Буџетот, треба да се заснова на следните **принципи**/треба да се почитуваат следните **принципи**:

1. **Принцип на фискална одговорност** – подразбира буџетот на општините да се планира и извршува согласно среднорочни фискални цели, базирани на реална проекција на макроекономските индикатори, преземени обврски и постојни законски обврски и јавните средства со кои се управува на начин со кој се обезбедува среднорочна и долгорочна фискална одржливост.
2. **Принцип на економичност, ефикасност и ефективност** – подразбира буџетот на општините да се планира и извршува на начин што ќе обезбеди ефективно и ефикасно користење на јавните средства за постигнување на поставените цели.
3. **Принцип на сеопфатност на буџетот** – подразбира дека сите приходи и други приливи и сите расходи и други одливи на сите буџетски корисници се внесуваат во буџетот на општините целосно, без никакви прилагодувања меѓу себе, освен за пренос помеѓу нив.
4. **Принцип на универзалност** – подразбира дека сите приходи и други приливи се користат за подмирување на сите расходи и други одливи на буџетот на општините.
5. **Принцип на специфичност** – подразбира буџетските корисници да можат да преземаат обврски и да вршат плаќања само за целите и во износи утврдени со буџетот, согласно буџетските класификации.
6. **Принцип на готовинска основа** – подразбира буџетите или финансиските планови на буџетските корисници да се подготвуваат и извршуваат на готовинска основа.
7. **Принцип на една година** – подразбира дека буџетот се носи за период од една година, која се совпаѓа со календарската година.
8. **Принцип на избалансиран буџет** (буџетска рамнотежа) – подразбира дека приходите и расходите во буџетот на државата и општините се избалансирани.
9. **Принцип на транспарентност** – подразбира дека буџетот на општините, извршувањето и буџетската документација ќе бидат објавени во „Службен весник“, односно во службено гласило и на веб-страницата на општините.
10. **Принцип на сигурно финансиско управување** – подразбира извршување на буџетот во согласност со ефективна и ефикасна внатрешна контрола како процес што се применува на сите нивоа на управување со финансиските средства.
11. **Принцип на родова еднаквост** – подразбира родово одговорно буџетирање, односно распределба на буџетот со цел да упати на специфичните потреби на жените и мажите, девојчињата и момчињата.

Постапката за изготвување, донесување и извршување на буџетите на општините, како и известувањето за нивното извршување се засноваат врз следниве **начела**:

- 1. Сеопфатност**, што подразбира прикажување на сите приходи и други приливи, расходи и други одливи.
- 2. Буџетска рамнотежа**, што подразбира вкупните приходи и приливи да ги покриваат одобрените средства со буџетот.
- 3. Специфичност**, што подразбира дека одобрените средства се наменуваат за посебни цели по раздели, програми, потпрограми и ставки.
- 4. Економичност**, што подразбира дека одобрените средства ќе се користат навремено, во соодветен износ, имајќи ги предвид квалитетот и цената.
- 5. Ефикасност**, што подразбира најдобар сооднос меѓу употребените средства и постигнатите резултати.
- 6. Ефективност**, што подразбира остварување на поставените цели и остварување на саканите резултати.
- 7. Транспарентност**, што подразбира вклучување на граѓан(к)ите во сите фази на подготвување и извршување на буџетот.
- 8. Сигурно финансиско управување**, што подразбира извршување на буџетот во согласност со ефективна и ефикасна внатрешна контрола, како процес што се применува на сите нивоа на управување со финансиските средства.